

III RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 115 (25).**

1927. a.

III Riigikogu koosolek 16. detsembril
1927. a. kell 10.

Kokku on tulnud 92 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **J. Tõnisson**, välisminister **H. Rebane**, sõjaminister **N. Reek**, siseminister **J. Hünerson**, haridusminister **A. Mõttus**, teedeminister **A. Kerem**, tööhoolekandeminister **K. Soonberg**, kaubandus- ja tööstusminister **J. Holberg**, põllutööminister **O. Köster**, kohtuminister **T. Kalbus**, rahaminister **A. Teetsov**.

Päevakord:

1. Amnestia seadus — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.
2. Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
3. Rahva tervishoiu korraldamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
4. Patendimaksu seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
5. Riigi Teataja seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
6. Tapamajade ja lihajärelvaatuse seaduse § 13. muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
7. Rahvusvahelise automobiilide liikumise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.
8. Vanade õpetajate toetusseadus — II lugemisel.
9. Laevade mõõtmise seaduse muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
10. 1927./28. a. kulude ja tulude lisaelarve nr. 2 — eelarve-komisjoni ettepanek.
11. Pikalaenu panga põhikirja — pikalaenu panga põhikirja komisjoni ettepanek.
12. Riigikaitse komisjoni esitis sõjaseisukorra maksvuse tähtaja kinnitamise kohta.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**, pärast abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

Koosolek algab kell 10.40 min.

Juhataja **K. Einbund**: Avan Riigikogu koosoleku.

1. Amnestia seadus — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

2. Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seadus — redaktsioon.

3. Rahva tervishoiu korraldamise seadus — redaktsioon.

4. Patendimaksu seadus — redaktsioon.

5. Riigi Teataja seadus — redaktsioon.

6. Tapamajade ja lihajärelvaatuse seaduse § 13. muutmise seadus — redaktsioon.

7. Rahvusvahelise automobiilide liikumise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.
(Tekst III Rk. 4. istungj. pr. pr. lisades, vaata sisukord.)

J. Voimani (stp) ettepanekul otsustatakse nähtava enamusega anda seaduseelnõu üldkomisjoni.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

Üldkomisjoni aruandja **J. Sikkar**.

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **R. Penno.**)

8. Vanade õpetajate toetusseadus — II lugemisel. Sotsiaalkomisjoni aruandja **J. Voiman** (loeb): Vanade õpetajate toetusseadus.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud rahvasaadikud! Põhjendudes neile motiividele, mida ette kandsin seaduseelnõu I lugemisel ja mis nähtavasti toetust leidsid ka teiste rühmade poolt, teen ettepaneku, seaduseelnõu pealkirjaks võtta: Veneaegsete õpetajate pensioni seadus. Kui see ettepanek vastu võetakse, siis sellega otsustatakse ette ära ka see küsimus, et põhimõttelikult laiendatakse vanade õpetajate peale riigiteenijate pensioni seadus, aga mitte ei anta neile komisjoni ettepanekus tähendatud toetust.

Töö-hoolekandeminister K. Soenberg: Vanade õpetajate toetusseadus, mis endise valitsuse poolt esitati, suurendaks riigi väljaminekuid pensionide ja toetuste peale 8—9 miljoni marga võrra. Sotsiaalkomisjon on aga seda seaduseelnõu muutnud, suurendades toetust isiku kohta kuus 1.300 mk. võrra, võrreldes valitsuse ettepanekuga, nii et vanad õpetajad nüüd hakkaksid saama 3.300 marka kuus. Selle tagajärjel nõuab selle seaduse teostamine toetusteks minevate kulude suurenemist umbkaudset 17—18 miljonit marka. Kui aga rkl. Jõeääre ettepanek vastu võtta, siis suureneks nende inimeste hulk, kellega käesoleva seaduse alusel vahekordi tuleks lahendada, sest pensioniseaduse puhul oleks õigus pensioni saada ka neil, kellel omal sissetulekul ja varandust on. See teeks välja suure summa, mida käesoleval korral raske välja anda. Ma ei taha vastu vaielda neile rkl. Jõeääre poolt etteoodud mõtetele, et need inimesed suurte teenetega on meie rahvahariduse alal. Kuid meil on ka teisi kodanikke, kes samuti suurte teenetega, kuid praegu isegi toetust ei saa, ja sellepärast ei ole vastuvõetav ettepanek niisugusel kujul, nagu härra Jõeäär selle tegi.

Peale selle ei ole töö-hoolekandeministriüriimil ligikaudugi teada, kuipalju niisuguseid isikuid olla võiks, kes käesoleva seaduse pensioniseaduseks muutmise korral juurde võiksid tulla. Seadust aga vastu võtta, ilma et andmeid oleks, missugused kohustused see meie riigikassa peale paneb, on väga halb. Sellepärast vaidlen ma rkl. härra Jõeääre ettepaneku vastu.

M. Kurtschinsky (vn): Господа народные представители! При первом чтении нами было сделано заявление по по-

воду этого закона. Сегодня я хочу внести поправку, касающуюся его заголовка. Заголовок имеет ввиду исключительно только учителей, между тем, как в сущности говоря, было бы желательно ставить этот вопрос на почву, на которую ставит его господин Ыеер, а именно чтобы это было не пособием, а правом на пенсию, которую все эти люди заслужили.

Но ввиду того, что лишь постепенно можно перейти к полному обеспечению всех этих категорий бывших служащих, мы готовы согласиться на то, чтобы эта была не пенсия, а пособие.

Я думаю, что в этом случае не надо тратить много слов, что все и без того понимают, что учителя заслуживают особого внимания. Я сам имел честь принадлежать всю свою жизнь к сословию учителей, но я считаю, что и работа других лиц, которые тратят свои силы, служа государству, требует не меньшего внимания.

Нельзя сказать, что учителя в большей степени заслужили благодарность государства, чем, например, врачи, которые работают самоотверженно, не боясь опасностей. Сколько врачей, например, погибло и погибает во время эпидемий.

Здесь нельзя провести каких-либо различий в отношении заслуг тех или других. Разве, например, заслуживает меньшей благодарности работа железнодорожников, которые служили в течение всего положенного им времени? Теперь многие из этих людей находятся в очень тяжелом положении. Я сам знаю железнодорожников, которые перенесли всю тяготу гражданской войны, которые все время работали на позициях под обстрелом, а теперь эти люди оказываются в таком положении, что не получают даже этого жалкого пособия, которое дало бы им возможность самым скудным образом просуществовать со своей семьей. Сделанное в настоящем законопроекте предложение выхватить одну категорию, и выдать ей пособие в то время, когда другие категории его не получают, является опасным с государственной точки зрения, так как всегда весьма рискованно создавать государственными мерами повод для зависти одних к другим. Когда мы одним, которые заслужили пособие, его даем, а другим, которые его тоже заслужили, — не даем, то мы этим вносим в их среду раздражение. Те, которые не получают пособия, скажут, что ведь я тоже служил, а

не получаю, а другой, который служил только в ином месте, почему-то получает, и это будет вести к зависти и справедливым нареканиям.

Вот это и есть тот клин, который мы вбиваем между лицами, находящимися в одинаковом положении.

Это с государственной точки зрения весьма рискованно. Поэтому, я думаю, лучше может быть даже уменьшить это пособие, но зато дать всем. Если хотели дать 4—5 или даже 3 тысячи пособия, то можно дать меньше, но так, чтобы не было разницы между различными категориями людей, имеющими одинаковые права, поэтому я предлагаю прибавить в заголовке слова: „и государственных служащих“. Чтобы этот закон имел ввиду не только одних учителей, но всех государственных служащих вообще. При выделении же только одних создается такая несправедливость, которая крайне нежелательна. Одни оказываются привилегированными, другие — нет, и это нецелесообразно.

В связи с этим я сохраняю за собой право к § 1. внести соответственную редакционную поправку.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud rahvasaadikud! Juba eilsete läbirääkimiste puhul oli selge, et põhjanev küsimus selle seaduse arutamise puhul on küsimus, kas meil on siin tegemist toetuse andmisega või teatavate kohustuse sarnaste ülesannete täitmisega. Leides, et see küsimus on siiski niivõrt tõsine, et seda tuleks kaaluda, ja leides, et sotsiaalkomisjonis ei ole kaalutud küsimust, kas on riik kohustatud pensioni maksta või mitte, siis minu arusaamise järgi, kui härra Jõeääre ettepanek ei peaks vastuvõtmist leidma, tuleks see küsimus anda kaalumiseks üldkomisjoni, vaevalt sotsiaalkomisjon sellega toime saaks.

Ühtlasi tahaksin paluda härra töö-hoolekandeministri ilmavaadet mitte omaks võtta. Härra töö-hoolekandeminister ütleb, et meil on niipalju maksta siia ja sinna, et meie ei suuda vanu ametnikke pensione erida. Meil on teada, et väga suured riiklikud summad antakse välja, ilma et selleks mingisuguseid kohustusi oleks. Ma ei räägi maa-andmisest sõduritele, aga väga paljud teised summad, eelarve erikapitalid ja erifondid — seal riik ei ole kuidagi kohustatud seda maksta. Siin on aga minu arusaamise järgi selge kohustus. Kui meie lahti löime Venemaast, siis meile ei tulnud üle mitte üks kopik Vene võlga. Vene riigi varandused oleme saanud ilma vastutasuta. (J. Soots, põl: Ega see Teie armust pole saadud!)

Just ka eriti minu, härra kindral. (Vahelhüüe J. Sootsi, põl poolt.) Ja kui pärast teised varandused, mis riik üle võttis... (Vahelhüüe J. Sootsi, põl poolt.) Ma ei saanud Teist aru. Kui riik võttis üle rüütelkonna varandused, rüütelkonna ametnikkudele jäi ometi õigus alles pensioni peale. Meie kasutame juba mitu ja mitu aastat varandusi, aga kohustustest lööme lahti. Sellepärast arvan, et selle küsimuse puhul tuleks kaaluda, kui võrt on käesoleva küsimuse lahendamise juures tegemist kohustuse sarnase ülesandega, ja kas on meil ses mõttes vabad käed talitamiseks oma heaksarvamise järgi.

Sel korral, kui rkl. Jõeääre ettepanek tagasi lükatakse, teen ettepaneku: anda seaduseelnõu pealkiri ühes järgnevale paragrahvidega I ja II lugemise vahel üldkomisjoni arutamiseks, ja nimelt kaalumiseks, kui võrt vanade õpetajate ning teiste endiste ametnikkude pensione erimine tuleb riigiõigusliku ning rahvusvahelisõigusliku kohustuse sarnaseks ülesandeks lugeda. Siis mina tean, kas mina hääletan oma kohustuse täitmise järgi või fiskuse huvide järgi. Fiskuse huvides — see on ometi selge — tuleb see seaduseelnõu tagasi lükata, sest ta maksab riigile raha.

M. Laarman (põl): Minu arvates tuleks käesoleva seaduse arutamisel kõigepealt kaks küsimust ära otsustada, enne kui meie edasi jõuame. Kõigepealt, kas meie tahame vanadele õpetajatele pensioni või toetust anda, ja teiseks, kas see pension või toetus peab minema ainult vanadele kooliõpetajatele, või kõigile vanadele riigiteenijatele, kes praegu pensioni alla ei käi. See otsustamine nõuab pikemat aega, et selle küsimuse õieti saaks läbi arutada. Sellepärast võiks toetada ettepanekut, seaduseelnõu anda komisjoni, kui enamus seda nõuab. Ma tähendasin eelnõu I lugemisel, et meie rühmas inimesi on, kes selle vastu ei ole, et vanadele kooliõpetajatele pensioni näol toetust anda.

Eile mina kuulsin vahelhüüetena rkl. Tonkmani kõne puhul, nagu oleks rkl. Tonkman vanadele kooliõpetajatele toetuseandmise vastu rääkinud, ja nagu oleks ka meie rühm sellele vastu. Minu teada on lugu ometi sootuks teine. Eile esines ühe rühma esindaja valitsuse deklaratsioonil puhul kõnega, püüdes seal end katta edumeelsuse hilpudega... (Vahelhüüe keskelt: Kes see oli?) Noh, see oli sellest rühmast, keda venekeeles nimetatakse „K. W. D.“ erakonnaks. Aga ma pean tähendama, et seesama rühm oli vaderiks ja ämmaemandaks selle juures, et vanade kooliõpetajate toetamise seadus niisugusel kujul Riigikogule esitati, nagu ta praegu meie ees on. Selle rühma

esindaja nõudis komisjonis, et vanadele kooliõpetajatele riigi poolt toetust makstaks, aga mitte pensioni. Selle rühma seisukoht oli algul, et härra Johanson'i ettepanek pidi aluseks võetama, aga pärast teatas selle rühma esindaja, et rühm on oma seisukohta revideerinud, ning nad ei ole enam vabameelsed, vaid on muutunud vanameelseteks, ja sellepärast toetavad toetuseandmist, mitte aga pensioniandmist. (L. Johanson, stp: Missugune rühm see on?) Eks Te tea, küsige oma esindajalt järele. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Eile lehvitas selle rühma esindaja oma edumeelsuse lippu ning seletas, et nüüd, kus ka selle rühma mehed valitsuses, on seal oodata vabameelsuse võitu.

Austatud Riigikogu liikmed! Kui teie lubate, siis kannaksin ma teile ette ühe katkendi kirjast, saadetud mulle ühe vana kooliõpetaja poolt, kes on ligi 70 aastat vana. Nüüd on ta lahkunud kooliõpetaja ametist, kuid ei saa pensioni. Ta kiri on väga iseloomustav. Seda lugupeetud kooliõpetajat tundsin ma omal ajal isiklikult. Ta oli suur rahvuslane ja kannatas tihti selle eest, et tal julgus oli oma mõtteid vabalt väljendada.

„Nagu ajalehtede kaudu teada, olla Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogusse vanade veneaegsete kooliõpetajate abiandmise seaduseelnõu sisse antud, milles ette nähtud riigi poolt toetuse andmine ainult neile, kellel varandust ega toetajaid ei ole.

Ilus! Kuid raske on selgeks teha, kellel varandust on, kellel ei ole. Kas siin ei ole inimesed raske kiusatuse ees? Salga ja valeta! Raha ei karju kellegi taskus. Aga kinnisvara — maja, talu — neid ei saa salata. Nad võivad aga ka muidu nimejärgi olla: on võlgadega koormatud, ei toida ega toeta omanikku, vaid ennegi rusuvad.

Nagu mina — taluomanik, kindel varandus mehel. Kes teab aga, kui kindla kalju peal mu kinnisvara on? Olen vast muidu nimekandja.

Äraelamise poolest olin Vene ajal kindlustatud. Oli mul suure püüdmise ja kokkuhoidmisega natuke mustapäevade jaoks kogutud, sain ka aastat kaks-kolm pensioni. Nimelt 300 rubla kopikatega aastas ilma, et oleks küsitud, kas ma selle vääriline olen.

Pension kadus; raha, mis sukasäärde ei olnud peidetud, läks Venemaale. Kohast lahti, rahast ilma, ela või sure. Sain viimati kuidagiviisi tükikese maad nõutada, kõige luiepäiega kokku 47 vakamaad, nii öelda näo ja naha peale; kapital läks käsirahaks.

Olen selle kinnisvara kallal üle kümne aasta higistanud ja hingitsenud, ennast tapnud, aga kinnisvara on alles koguni liivasel alusel;

ei saa edasi. Pole ka lootagi. Kui inimesel juba 68 turjal, siis on arusaadav, et ta sooned ja luupeksed enam kuigi sitked ei ole. Poissi pidada põld ei kannu, tüdruk võtab oma 30—40 aastas. Siis veel kõiksugu tulu- ja kulumaksud, võlaprotsendid ja muud. Ei jää teist üle, kui kisu ja küünista ise niikaua, kui pikali jääd.

Olen 37½ aastat haridusetööd teinud, vabariigile tublisid ja ausaid kodanikke kasvatanud, paremad elupäevad ja tervise koolituppa jätnud. Ja nüüd! nüüd kisu viimaseksi, kui hinge tahad sees hoida, abi, armu pole kuskilt loota.

Neile antakse pensioni, kes vast Venes või mujal ümber kolanud ja nüüd Eesti iseseisvuse ajal aasta või paar ametis olid, või laiali ja pillavalt mõistsid elada, otsegu teades: riik annab toetust, kauaaegsed tõsised töömehed, vaadake ise, kuidas vanaduse-viletsuses läbi saate. Vaadake kurva meele ja südamevaluga pealt, kuidas ametivennad rikkalikku toetust saades elavad.

Imelik, ühe tööd hinnatakse kõrgelt, teise teenistus ei maksa seaduseandjate ees midagi sellepärast, et neil õnneks ei saanud vabariigi ajal lühikest aegagi ametis olla. Peaks ühtlast mõõdupuud tarvitama. Üks tehakse otse rikkaks, teine lasku silmast suhu.

Antagu „õigusemeestele“ vähem, siis jätkub ka teistele, kellel abi niisama tarvis oleks, olgu see toetus kas 2—3 marka kuus. Või kui arvatakse, et riik niisugust maksukoormat ei jaksa kanda, siis jäetagu kõik ilma — ei ole kadedust ega nurinat.

Tahaksin veel tähendada, et ma siin nagu mõnda armuandi ei nuru ega palu, vaid õigustatud alusel seistes, nagu teisedki, palun, et minu Vene valitsuse aegne pensionisaamise õigus ka Eesti vabariigi seaduses maksma pandaks.

Arvati mulle seda sel ajal tarvilikuks, miks siis mitte ka nüüd, kus hauale üle 10 aasta lähemale olen jõudnud.“

Mina selle lugupeetud koolimehe nime ei nimeta, aga arvan, ega tema pahaks ei pane, kui mina tema poolt minule isiklikult saadetud kirja siin ette kandsin. Minu arvates on see kiri väga trehvv ja iseloomustav dokument selle kohta, missuguses seisukorras vanad kooliõpetajad viibivad. On õige, kui meie pensioniseaduse näol käesoleva seaduse vastu võtame, ja selle läbi riigi väljaminekud suuremaks tõepoolest minna ju võiksid. Ma ei tohi nüüd selles asjas ligi rääkida, aga ma arvan, et hea tahtmise juures oleks võimalik siin teid leida, kuidas sellest üle saada. Igatahes toetan mina ja ka minu rühmaseltsilised seda, et käesolev seaduseelnõu pensioniseadusena vastu võetaks. (Aru-

andja J. Voiman: Aga mis ütleb Toomel selle kohta?) Härra Voiman küsib, mis selle kohta Toomel ütleb. Võib olla, et sotsialistide rühmas niisugune hoolekande mood on, et üks teise eest vastutab. Mina olen 55 aastat tegutsenud iseseisvalt, sellena tegutsen ka praegu.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud härrad rahvasaadikud! Härra töö-hoolekandeminister kandis arvud ette ja tähendas muu seas, et andmed puuduvad nende õpetajate kohta, kellel on varandust ja sissetulekut, ja arvas, et selletõttu ilma nende andmeteta oleks raske selle üle otsustada, kui suuri kulusid käesolev seaduseelnõu kogusummas nõuab. Kuid sellejuures ei ole mingit kahtlust, et meil niisuguseid vanu õpetajaid, nagu tähendas lugupeetud eelkõneleja, kel suurte raskustega, vaeva ja viletsusega korda on läinud sellegi väikese palga juures, mis õpetajakutse võimaldas. Vene ajal omale väikest popsikohta või kinnisvara omandada, siiski üksikuid on. Suurem hulk kõigist õpetajatest on juba nende hulka võetud, kes saavad 1.000—1.500 marka kuus toetust, sest õpetajate tööpalk oli sarnane, mis selle töö tegijaid rikkaks ei teinud. Suurem osa õpetajatest olid idealistid, kes oma tööjõu selleks ohverdasid, et ühiskonnale kasu saata, ja teadagi, et selle väikese palgaga, mis neile makseti, nad kapitali koguda ei võinud. Ei ole mingit kahtlust, et nende üksikute pärast, kelle arv vast kümnenni ulatub, ei tohiks käesolevat seadust edasi lükata.

Edasi tähendas härra töö-hoolekandeminister, et sarnasel korral, kui minu poolt ette pandud seaduseelnõu vastu võetakse, summad tunduvalt suurenevad. See on täiesti õige. Minu poolt ette pandud seaduseelnõu seletuskirjas on vastavad kalkulatsioonid toodud, mille järgi pensioniks vanadele õpetajatele 25 miljoni marga ümber vaja oleks lisa senistele summadele, komisjoni poolt esitatud kujul läheb selleks aga 18 miljonit. Kuid arvesse võttes, kellele need summad lähevad, ei tohiks nende kandmine Eesti riigile raskena tunduda seda enam, et need summad ei lähe Eesti rahvamajandusele kaduma, vaid nad tulevad rahvamajandusele tagasi, ja meie tasume auvõla neile, kellele meie seni võlglast oleme olnud.

Kui aga siiski leitakse, et Vabariigi Valitsus suuremat summat ei saa lubada kui see, mis komisjoni ettepanekus ette nähtud, mis nõuaks 18 miljonit esimesel aastal väljaminekuid, — need väljaminekud vähenevad igatahes iga järgneva aastaga, sest vanad inimesed surevad iga aastaga, — siis on sarnasel korral võimalus seda summat reguleerida minu poolt esitatud § 2. muutmisega, kus on aastaseks palgamääraks arvatud 120.000 marka. See

teeb minimaalselt pensioni 5.500 mk. kuus. Kui arvatakse, et see summa suur on, siis võib ju 90.000 mk. aastas võtta.

Kuid igatahes ma arvan, et selle põhimõttega peaksid kõik ühinema, et seadus peaks pensioniseadus aga mitte toetuseeadus olema. Härra Kurtschinsky ettepanek, seaduse pealkirjaks võtta — vanade õpetajate ja riigiteenijate toetuseeadus — on sümpaatne ettepanek, kuid võrdlemisi väga laia ulatusega, kuigi ta ei taba kõiki pensionisaajaid, sest sarnasel korral, kui see põhimõte vastu võetakse, mida härra Kurtschinsky toetab, tuleks üldse ümber muuta veneaegsete pensionisaajate toetamise seadus. See seadus ei käi ainult ametnikkude ja õpetajate kohta, vaid ka teiste pensionäride kohta. See ettepanek nõuaks komisjonis põhjalikku kaalumist, missugused summad siin juurde tulevad, ja takistaks, kui see komisjoni tagasi antakse, õpetajate küsimuse äraotsustamist.

Vanade õpetajate küsimus on aga sedavõrt selge, ja lahkuminekuid siin ei ole, sellepärast ei ole otstarbekohane siduda neid kahte ja oleks parem enne ära otsustada vanade õpetajate küsimust. Vastaval ettepanekul võiks komisjonis hiljem kaaluda kõigi veneaegsete pensionäride küsimust.

Chr. Kaarna (töer): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei mõelnud sõna võtta, aga et lugupeetud rkl. Laarman siin tegi tähendusi, mis tõele ei vasta, siis olen sunnitud tõe jaluleseadmiseks järgmist ütleva. Mina vist olen see, kelle kohta tähendati, et seaduse I lugemisel hääletas teisiti kui II lugemisel. Aga ma ütlen, mis põhjusel see nii oli. Mina kuulun nende hulka, kes tühja tööd ei armasta, ja kui mul teada on, et üks või teine seisukoht kaitsmist ei leia ja läbi ei lähe, siis ei hakka ma lõhkuma ega aega viitma selle juures, mis enamusele vastuvõetav ei ole. (Vahelhüüe: See on see K. V. D.) Kas seda K. V. D-eks nimetatakse või mitte, selle kohta on mul ka oma arvamane.

Siin pandi ette kaks eelnõu: üks oli rkl. Jõeääre poolt — vanade õpetajate pensioniseadus, ja teine Vabariigi Valitsuse poolt — vanade õpetajate toetuseeadus.

Mina toetasin pensioniseaduse vastuvõtmist, ja see läks ka häälteenamusega läbi. Kuid kui see otsustatud oli, teatas aruandja rkl. härra Toomel, et tema on selle seaduse vastu, ja pani aruandja kohused maha. (Vahelhüüe: Kuulake nüüd, mis ta räägib!) Aruandja härra Toomel ja ta parteikaaslane härra Järve toonitasid väga kategooriliselt ja mitmel korral, et pensioniseadust ei või juba sellepärast vastu võtta, et siis hakkaksid riigi-

paiukit saama ka jõukad inimesed, kellele olivat oma maakohad ja tööstusettevõtted, isegi sarnased ettevõtted, mis andvat suuri sissetulekuid. Olevat ülekohus neid inimesi pensioneerima hakata. Kui siis järgmisel komisjoni koosolekul täielik selgus käes oli, et mitte üksnes põllumeeste kogude esindajad, vaid ka kõik teised rühmad, kes seisavad paremal pool tööerakonda, seda seisukohta pooldasid, andsin mina teada, et kuna me sündmuse ette oleme seatud, et pensioniseadus läbi ei lähe, oleks enam kui otstarbetu seda seadust teisele lugemisele võtta. Meie peaksime aga vanadele puudustkannatavatele õpetajatele ometi kord midagi andma, sest see küsimus on võrdlemisi kaua, juba mitu aastat päevakorral olnud. Niisugustel asjaoludel olin nõus loobuma pensioniseaduse nõudmisest ja toetama toetuseaduse vastuvõtmist, sest vastasel korral poleks asi paigast nihkunud, vähemalt sel aastal mitte. Aga lisasin oma teadaandele juurde, et minu arvates on see summa, mis valitsus toetusena vanadele töövõimetutele õpetajatele määranud, väga väike, ja tahaksin loota, et komisjon nõus on seda summat suurendama. Vabariigi Valitsuse eelnõus oli ette nähtud 2.000 marka, mina panin ette 3.300 marka, tähendades, et see on summa, mida saab kuidagi põhjendada. Nimelt saavad vabadusesõja invaliidid-reamehed, kes vabadusesõjas 100% oma tööjõust kaotanud, toetusena 3.300 marka; 2.000-margalist normi aga kuskilt ei leia. Minu ettepanek võeti esmalt ühemeelselt vastu. Vastuhääli ei olnud, kuigi oli ettepanekuid, millega taheti anda suurem summa, 4.500—5.000 marka, aga need ei leidnud poolehoidu. Minu ettepaneku poolt hääletasid ka põllumeeste kogude esindajad. Kuid seaduseelnõu II lugemisel hääletasid kogude esindajad 3.300 marga vastu ja olid 2.000 marga poolt, mis oli Vabariigi Valitsuse ettepanekus. Kus on siin „K. V. D.“? Ühelt poolt lüüakse lahingut pensioniseaduse vastu ja toetatakse kategooriliselt toetuseadust, ja pannakse pensioniseaduse aruandmine sellepärast maha, et pensioniseadus vastu võetakse; teiselt poolt hääletatakse I lugemisel 3.300 marga poolt, II lugemisel aga selle vastu! Ma arvan, see „K. V. D.“ läheb sinna tagasi, kust ta tuli. Niisugune on asja tõsine seisukord. Kui ma selles sihis ja mõttes, et ometi kord õpetajate toetuseadust Riigikogusse viia ja võimaldada töövõimetutelegi väärilisemat toetust, läksin üle pensioniseaduse juurest toetamiseaduse juurde, siis ei ole siin mingisugust „K. V. D.“ olnud.

A. Toomel (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma arvan, et meie hulgast ei ole keegi

selle vastu, et vanad õpetajad toetust saaksid oma teenete kohaselt. Tahaksin paari sõnaga tähelepanu juhtida sellele, missugused on need vanad kooliõpetajad, kellele pensioni tuleks määrata. Meil on vanu kooliõpetajaid, kes jäänud koolipõllule ja koolipõllul töötanud 40 ja rohkem aastat. On inimesi, kes oma terve tööjõu pühendanud koolitööle. Kuid on ka neid, kes koolipõllult täies meheas lahkunud. (Vahelhüüe A. Jõeääre, stp poolt.) Meile on teada, et vanasti rahvakooli õpetajateks võisid hakata õige noored inimesed, isegi 16-aastased võisid õpetajaks olla. Ja kui nad seal 25 aastat õpetanud olid, siis võisid nad 41-aastastena lahkuda teisele alale, olles pensioni välja teeninud. Kui need inimesed nüüd teisele alale asusid ja seal oskasid või suutsid omale kaunis soodsa olukorra luua, siis on nende seisukord igatahes niisugune, et ilma pensionita läbi saavad ja toetust ei vaja. See oli minu vaade ka sotsiaalkomisjonis. Mul on teada, et paljud vanad õpetajad, kes rkl. Jõeääre poolt esitatud pensioniseaduse põhjal pensioni saama hakkaksid, on majanduslikult niivõrt kindlustatud, et nad ilma pensionita ära elada saavad. (A. Jõeäär, stp: Need on mõned üksikud!) Ei ole mõned üksikud.

Nüüd edasi. Miks ei taha meie vanadele koolimeestele nende teenete eest toetust või pensioni maksta? Siin on juba valitsuse liikmete kui ka teiste poolt seletatud, samuti seletati ka komisjonis, et meie riigi kandejõud seda ei luba. Keegi ei vaidle ju vanade õpetajate teenete vastu, kuid meil on ka teisi kodanikke, kel sama suured teened, näiteks vabadusesõja invaliidid, kes 100% tööjõu kaotuse korral ainult 3.300 marka toetust saavad. Meie teame kõik väga hästi, et need inimesed oleksid väärt rohkem saama, aga meie ei jõua maksta. Ja kui nüüd lugu niisugune on, et meie ei jõua maksta kõigile, siis võime ainult neile maksta, kel mingisugust toetust ei ole. Nii paljude kõnelejate poolt on toonitatud, et peaks selle seaduse alla võtma kõik teised veneaegsed pensionärid. See on võimata, praegu meie jõuame maksta neile ainult 1.000 marka kuus, meie ei jõua rohkem, ma arvan, meil ei ole tahtmise puudust olnud, kuid ju praegugi, makstes 1.000 marka kuus, teeb see toetus aastast 76 miljonit marka.

Need on need põhjused, mis on sundinud seisukohale asuma, et ei saa juttu olla pensionist, vaid et meie peaksime katsuma neile vanadele õpetajatele, kes on äärmiselt viletsas seisukorras, kellele ei ole muud elamisevõimalust, võimaldada inimesväärilise äraclamise.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Kurtschinskylt on ettepanek, pealkiri võtta järgmiselt: „Vana-

de õpetajate ja riigiteenijate toetuse seadus". Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre ettepanek. (Hääletatakse.) (Vahelhüüe keskelt: See on hull, kui vanad õpetajad vabadesõja invaliididest ette tõstetakse. Siis tuleks neile ka juba juurde anda. — A. Jõeäär, stp: Näha, et noored mehed olete alles.) Poolt on 29 häält, vastu 42 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Hasselblatt'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Kurtschinsky' ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri komisjoni poolt esitatud kujul vastu võetud.

Aruandja **J. Voiman** (loeb):

§ 1. Töövõimetutel vabariigi kodanikkudel, kel ei ole varandust ega sissetulekut, millest eluüalpidamiseks jätkuks, ja kes praegustes Eesti vabariigi piirides asuvates avalikkudes koolides kuni 15. novembrini 1917. a. vähemalt 25 aastat õpetajaks olnud, on õigus Eesti vabariigilt toetust saada.

A. Jõeäär (stp): Panen ette, § 1 järgmiselt vastu võtta: „Eesti vabariigi kodanikkudele, kes vabariigi praegustes piirides asunud avalikkudes koolides kuni 15. novembrini 1917. a. vähemalt 25 aastat õpetajaks olnud, samuti nende perekondadele maksetakse pensioni riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduses ettenähtud alustel ja korras, erandi teha, mis käesolevas seaduses ette nähtud.“

See ettepanek on ühenduses tagasilükatud pealkirjaga, kuid kavatsen korrata seda ettepanekut III lugemisel ja loodan, et Riigikogu liikmed teevad selleks ajaks järeldused.

M. Kurtschinsky (vn): Я предлагаю в § 1. в нести следующие поправки: „4-das reas pärast sõna „koolides“ juurde võtta „ja riigiteenistuses“ ja sealsamas sõnade „õpetajaks olnud“ asemele võtta „teeninud“.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jõeääre ettepanek tagasi lükatud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Kurtschinsky' ettepanek tagasi lükatud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 komisjoni poolt esitatud kujul vastu võetud.

Aruandja **J. Voiman** (loeb):

§ 2. Toetust makstakse 33 krooni kuus.

Kui toetusesaajal peale enese üleval pidada on töövõimetud perekonnaliikmed ja need elavad tema juures, siis makstakse temale lisatoetust järgmiselt:

a) kui on toita üks isik — 7 krooni;

b) kui on toita kaks ehk rohkem isikut — 14 krooni.

A. Jõeäär (stp): Panen ette, § 2 järgmiselt vastu võtta: „§ 2. Aastaseks palgamääraks, millest välja minnes pension kindlaks määratakse tabel nr. 1 alusel, arvatakse kõigil juhtumistel 120.000 marka.“

J. Voiman (stp): Teen ettepaneku, võtta § 2. esimeses lõikes „33 krooni“ asemele „45 krooni“.

Kui võtaksime kõige väiksema praeguse õpetaja palga ja sellest arvame 25-aastase teenistuse järgi 55%, siis tuleks pensioni maksta Mk. 4.262.— Kui on aga õpetaja teeninud 30 aastat, siis tuleb arvestada 70%, ja tuleb pensioni maksta Mk. 5.425.— Oleks loomulik, et peaksime välja minema sellelt seisukohalt, et õpetajad, kes puudust kannatavad, saavad toetust umbes pensionisumma suuruses. Kuna aga need summad ümmarguseks tuleksid teha, sellepärast panen ette, võtta toetuseks 4.500 marka ehk 45 krooni.

M. Laarman (põl): Kuna nähtavasti seaduse § 2 vastu võetakse komisjoni poolt ettepanekud kujul, siis teen ettepaneku, võtta § 2-ses lit. a) ja b) lõppu sõna: „kuus“. Muidu oleks see mõiste segane, sest toetust maksetakse 33 krooni kuus. Selle järgi tuleks siis § 2-se teine lõige järgmiselt: „Kui toetusesaajal peale enese ülal pidada on töövõimetud perekonnaliikmed ja need elavad tema juures, siis makstakse temale lisatoetust järgmiselt: a) kui on toita üks isik — 7 krooni kuus; b) kui on toita kaks või rohkem isikut — 14 krooni kuus.“ Siin ei ole mõeldud, et see seitse krooni üks kord makstakse, vaid seda makstakse igas kuus. Vast aruandja teeb selle paranduse ka järgmistes paragrahvides.

Juhataja **R. Penno**: Aruandja Voiman on ühinenud rkl. Laarmani parandus-ettepanekuga ja see eraldi hääletamisele ei tule. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jõeääre ettepanek tagasi lükatud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Voimani ettepanek tagasi lükatud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 ühes rkl. Laarmani parandusega vastu võetud.

Aruandja J. Voiman: § 2. juures vastuvõetud paranduse põhjal tuleb § 3. p.p. a ja b lõppu lisada „kuus“. Kannan § 3. ette tähendatud redaktsioonilise parandusega:

„§ 3. Kui toetusesaaja sureb, siis maksetakse tema toita olevalle töövõimetuile isikuile toetust edasi:

a) kui järele jääb üks isik — 20 krooni kuus;

b) kui järele jäävad kaks ehk rohkem isikuid — 27 krooni kuus.“

Töö-hoolekandeminister K. Soenberg: Selguse mõttes panen ette, § 3. teises reas võtta sõna „isikuile“ asemel „perekonnaliikmetele“, sest siin on mõeldud just perekonnaliikmeid, kuna sõna „isikuid“ võiks ka teisiti seletada.

Juhataja R. Penno: Aruandja on töö-hoolekandeministri ettepanekuga ühinenud, mispärast ettepanek eraldi hääletamisele ei tule.

A. Jõeäär (stp): Panen ette, § 3. järgmiselt vastu võtta: „§ 3. Isikud, kes soovivad käesoleva seaduse põhjal pensioni saada, esinevad sellekohase palvega töö-hoolekandeministrile, lisades juurde kõik asja otsustamiseks tarvilikud dokumendid.“ See ettepanek on kokkukõlas eelmiste ettepanekutega, ja loomulikult, kui esimesed ettepanekud tagasi lükati, siis arusaadav, et ka seda ettepanekut sama saatust tabab. Kuid ma olen praegu veel kindel selles, et lugupeetud Riigikogu liikmed II lugemise järele suudavad selle küsimuse üle selgusele jõuda kolmandal lugemisel, selle poolt hääletavad ja sellega vastu võtavad seaduse minu poolt esitatud kujul. (Vahelhüüe asunikkude Riigikogu rühmast.) Asunikkude peale ma küll ei looda.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jõeääre ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 3. aruandja poolt ettekantud kujul ühes töö-hoolekandeministri parandusega, millega aruandja ühinenud. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 3. ühes parandustega vastu võetud.

Aruandja J. Voiman (loeb):

§ 4. Töövõimetuks loetakse käesoleva seaduse mõttes iseenesest isikud alla 16 aasta ja üle 60 aasta, niisama naised, kellel lapsed alla 10 aasta vanad.

A. Jõeäär (stp): Panen ette, § 4. vastu võtta järgmiselt: „§ 4. Pension määratakse selle kuu esimesest päevast arvates, millal palve töö-hoolekandeministeeriumis saadud.“ Ettepanek on kokkukõlas minu endiste ettepanekutega.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Poolt on 11 häält, vastu 29 häält, seega on rkl. Jõeääre ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 4 vastu võetud.

§§ 5—7 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 5. Peale § 4. näidatud juhtumiste otsustatakse töövõimetuise kohta ajutise veneaegsete pensionäride toetamise seaduses ja selle seaduse muutmise seadustes ettenähtud korras. Samuti sünnib selles seaduses ettenähtud korras ka toetusraha nõudmine ja maksmine ja toetussajate perekondliku ja varandusliku seisuga järele valvamine.

§ 6. Käesoleva seaduse alusel hakkavad toetusraha saama ka need vanad õpetajad, kes kuni käesoleva seaduse maksmahakkamiseni toetust said ajutise veneaegsete pensionäride toetamise seaduse põhjal, kui nad vastavad § 1. nõuetele.

§ 7. Toetuse maksmine käesoleva seaduse põhjal lõpetatakse kui toetussaja hakkab pensioni ehk abiraha saama mõne teise seaduse põhjal.

Töö-hoolekandeminister K. Soenberg: Arvesse võttes, et vanadest veneaegsetest õpetajatest saavad mõned toetust veneaegsete pensionäride toetamise seaduse järgi ja teine osa neist saab toetust kuu viisi hoolekande korras, siis teeks see segadusi ja raskusi arvestamises, kui käesolev seadus kuu keskel maksmata hakkaks. Sellepärast teen ettepaneku, käesoleva seaduse lõppu võtta juurde uus § 8: „Käesolev seadus hakkab maksmata arvates 1. jaan. 1928. a.“

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 8. vastu võetud.

9. Laevade Üldkomisjoni aruandja A. Tammann: Laevade mõõtmise seaduse muutmise seadus — I lugemisel. Laevade mõõtmise seaduse muutmise tarvidus on tingitud sellest, et tähendatud seaduse alusel ei ole suudetud 1. novembriks 1927. a. kõigi töödega ja tunnistuste väljaandmisega lõpule jõuda.

See töö on praegu käsil ja kestab täies hoos edasi, ning arvatakse, et sellega käesolevas seaduses nimetatud tähtjaks ka lõpule jõutakse. Panen sellepärast ette, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

10. Riigi Eelarve-komisjoni
1927./28. a. ku- aruandja J. Leht-
lude ja tulude lisa- **man:** Vabariigi Valitsuse
isaearve poolt on esitatud Riigi-
nr. 2 — I lu- kogule 1927./28. a. kulude
gemisel. ja tulude lisaearve nr. 2.

See lisaearve on tasakaalus 87.589.100 margaga. Vastavalt kuludele on leitud ka tulud, nii et eelarve sellepolest korras on. Kõige suuremad summad eelarvest on tööpuuduse vastu võitlemiseks määratud. Summad, mis kas täiesti või osaliselt tööpuuduse kõrvaldamiseks lähevad, teevad välja 52 miljonit. Sellest osast läheb suurem osa teedeministeeriumi kaudu tööde tegemiseks. Teedeministeerium saab korralise kuluna 30 miljonit marka. See 30 miljonit jagatakse ära maakondade ja linnade vahel, kes siis töid töötähtjatele koha peal korraldavad. Suurem osa töedest on maanteede kordaseadmised, või jälle eeltööde tegemised selleks, et tuleval suvel maanteede korraldamisele asuda. Selleks veetakse kive kohale ja klombitakse neid j. n. e. § 73. järgi on üldse 39 miljonit krediiti ette nähtud. 9 miljonit sellest läheb teehövilite muretsemiseks, mis — peale mootorite — kavatsetakse ehitada kodumaa tehastes. See annaks tehastele tööd, kus töölisel omakord jälle tööd leiaksid.

Erakorraliste kulude all on tööde korraldamise otstarbeks teedeministeeriumile ette nähtud 9 miljonit. Need tööd korraldatakse samal alusel kui eelmised. Erakorraliste summade all on veel ette nähtud 10 miljonit hüdrotehnilisteks ehitusteks meresadamates. See summa läheb Pärnu sadama kordaseadmiseks. Tänavusügisene torm hävitas selle sadama silla. Kuna Pärnu sadam tähtis on, siis tuleb see uuesti korda seada. Nüüd talvel on hõlpsam materjali kohale vedada ja mitmeid eeltöid teha, sellepärast tuleb see summa lisaearvesse võtta.

Töö-hoolekandeministeeriumi kaudu läheb 4 miljonit marka tööpuuduse vastu võitlemiseks. See summa on määratud naistööliste koduste tööde korraldamiseks. Osa naistöölisti, niisama ka jõuetuid meestöölisti, ei suuda käia teedeministeeriumi poolt korraldatud töö-

del. Neid tuleb teistviisi aidata, ja töö-hoolekandeministeerium annab neile kodus tööd. Töid korraldaksid muidugi vastavad linna- ja maavalitsused.

Suure summa selles lisaearves teevad välja ka pensionid. Pensioni alal on meie väljaminekud ühtelugu suurenenud. Põhieelarves ettenähtud, niisama ka lisaearve nr. 1. antud summad on juba peaaegu lõppemas. Siin tuleb lisa-summasid anda. Nende vastu ei saa vaielda, sest need summad on seadusega määratud, ja kuigi meie ei lubaks, nõutakse nad riigilt kohtuteel sisse. Pensioniks on ette nähtud 20 miljonit. See summa ei kata veel kõiki nõudmisi. Lisaearve nr. 3. tuleb selleks veel summasid juurde anda. Praegune 20 miljonit jaguneb: kaitseväelastele 4 miljonit, riigi- ja omavalitsuste ametnikkudele 14 miljonit, tööliste 2 miljonit.

Suuri kulusid nõuab ka rahva tervishoid. Riigikogu on seadusega maksma pannud korra, et suguhaiguste arstimine sünnib suurelt osalt riigi kulul, selleks läheb veel vaja 2½ miljonit. Peale selle on ette nähtud 3 miljonit külgehakkavate haiguste vastu võitlemiseks.

Need oleksid suuremad summad, mis kulukena selles lisaearves figureerivad.

Tulud on ette nähtud: piirituse müügist 29 miljonit, raudteedest 47½ miljonit, peale selle protsendid mitmesugustelt fondidelt ja mitmed muud vähemad sissetulekud.

Komisjon võttis summaliselt selle eelarve täielikult vastu. Selgitati komisjonis ainult seda, kas lähevad need summad töötähtjastele toetuseks, ja kas need tööd on otstarbekohased, mis teha kavatsetakse. Leiti, et muidugi tuleks riigile odavam korraldada neid töid hangete kaudu ja neid teha, kui soodne aastaag. Aga töötähtjastele toetamise pärast peab riik neid töid praegu korraldama, olgu et nad riigile palju maksma lähevad.

Komisjonis tehti ainult muudatus, et võeti § 3. teksti täiendus. Selle täienduse mõte on, et teedeministeeriumile anda võimalus sellega Pärnus riigi sisselangenud silla ülesehitamist hankena välja anda ja töödega peale hakata. Terve silla ehitamine läheks maksma 17 miljonit. Selle aasta eelarves on 10 miljonit, kuna 7 miljonit tahetakse tuleva aasta eelarvesse sisse võtta. Komisjoni arvates oli küllalt, kui see parandusena lisaearve teksti sisse võtta. Pärastistel lähematel läbirääkimistel aga selgus, et riigi eelarve-seadus niisugust korda ei tunne, ja et parandus tuleb riigi eelarve lisana vastu võtta, siis on ta seaduslik. Sellepärast langeks see komisjoni poolt tehtud täiendus ära. Teisel lugemisel teen vastava paranduse, et tuleks lisa selle eelarve juurde võtta. Selle lisa kohaselt oleks teedeminis-

teeriumil võimalus neid töid välja kuulutada.

Teine osa sellest lisaelarvest on ainult paarirealine ja käsitab küsimust, et riigi tulude ja kulude lisaelarve hakkab maksuma ta vastuvõtmisega. Teen ettepaneku, lisaelarve I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

11. Riigikogu järgmise koosoleku aja ja päevakorra kindlaksmääramine.

Abisekretär **O. Liigand** (korra kohta): Juhatusel nimel teen ettepaneku, täna pärast I koosolekut 15 minuti pärast pidada teine koosolek. (Päevakord pr. nr. 116/26.)

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

12. Pikalaenu panga põhikiri — I lugemisel.

Pikalaenu panga põhikirja komisjoni aruandja **A. Jürman**: Pikalaenu panga erikomisjon vaatas tema kätte antud pikalaenu panga põhikirja läbi, mis omal ajal rahaasjanduse komisjonis oli, mille rahaasjanduse komisjon esitas Riigikogule vastuvõtmiseks. Need muudatused, mis pikalaenu panga põhikirja läbivaatamise komisjon tegi, oleksid järgmised: Esimene seisaks selles, et nüüd oleks võimalus laene välja anda kuue kuu peale, kuna seni oli kõige lühem aeg üheksa kuud. Seega oleks kolm kuud lühemate laenude väljaandmine võimaldatud. Teine parandus oleks sarnane, et laene võib välja anda kaheksa kuu kestuse vastu. Nii võib võlakohustuste või vekslite vastu, kus kaks vastavat pealkirja, laene välja anda, kuid need laenud on piiratud. Need ei või üksikutele isikutele suuremad olla, kui 2.000 krooni.

Siis on täpsemalt redigeeritud ja ära tähendatud see osa põhikirjast, mis käsitab Eesti pangast laenude ülevõtmist. Siin selgus, et Eesti pangal tuleb laene pikalaenu pangale üle anda umbes 2 miljardit 700 miljonit. Selle panga põhikirja juures määratakse ära kolme liiki laenude üleandmine ja nende käsitlemine, nimelt laenud, mis täiel määral üle võetakse pikalaenu panga poolt. Muu seas on lubatud pikalaenu pangal üle võtta panga arvele laenu, mille kindlustused täpselt ei vasta uue põhikirja nõuetele, on kõrgemalt kindlustatud. Pikalaenu panga põhikiri näeb ette,

et laenu võib anda kuni 50% kinnisvara väärtuses ja kuni 60% kaupade vastu. Pank võib üle võtta laenu juhtumisel, kui laenusumma ulatub kuni 100% kindlustuste väärtuseni, kuid tingimusel, et teatud aja jooksul peaks laen vastavalt põhikirjale korraldatama.

Teiseks võib pank laenu, mida ta oma arvele ei võta, üle anda mõnele teisele erapangale. Kui võlgnik sureb oma mõne erapanga, siis pikalaenu pank finantseeriks seda erapanga vastavalt ülevõetavale laenule. Erapank annaks oma poolt pikalaenu pangale kindlustusi, kusjuures on kindlustuste nõudmisel kergemad tingimused ette nähtud.

Peale selle on veel kolmas liik laene, mis pank ei võta oma arvele ega ei saa kuskile üle anda. Need on kõige nõrgemad laenud ja need jääksid valitsuse arvel panga valitseda. Kui pank leiab, et ettevõtte on elujõuline, siis võib ta teatud saneerimise kava kokku seada, osa kapitali võlast kustutades, et seda ettevõtet siiski elujõuliseks teha. Muidugi, kui selleks mingisuguseid väljavaateid on. Kui aga mingisuguseid väljavaateid ei ole, siis määratakse niisugune ettevõtte täiesti likvideerimisele, tähendab, asutakse laenude sissenõudmisele teatud kava järgi. Kõik see osa ei ole iseenesest uus, aga ta on panga põhikirja nüüd täielikult sisse võetud.

Need on kõige suuremad muudatused, mille peale ma tähelepanu juhin. Siin on veel teisi puht redaktsioonilisi muudatusi, mille juures ma ei peatu. Komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Vaheaeg kl. 12.40 min.—kl. 13.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Sotsialistliku rühma ettepanekul Vabariigi Valitsuse kriisiga Riigikogu poolt valitud pikalaenu panga põhikirja erikomisjoni tööd ei ole asjata olnud. Pikalaenu panga põhikirja on erikomisjonis tunduvalt parandatud, eriti selles osas, mis käsitab Eesti pangast ülevõetavate laenude saatust. Just selles osas oli valitsuse ja rahaasjanduse komisjoni projekt puudulik, mille peale minu poolt Riigikogus omal ajal tähelepanu juhiti. Kuna rahaasjanduse komisjonil võimalik polnud lähemalt tutvuneda laenude olukorraga Eesti pangas, oli raske rahaasjanduse komisjonil vastavaid parandusi valitsuse eselnõus teha. Riigikogu poolt valitud erikomisjonil oli juba õigus Eesti pangast tarvilikke andmeid saada, mille tõttu komisjon, aluseks võttes Eesti panga presidendi Jaaksoni kava, pikalaenu panga põhikirja tunduvalt parandas. See asjaolu teeb panga põhikirja vastuvõetavamaks meile.

Mis puutub Eesti pangast saadud andmetesse „külmanud“ ja kustutatud laenude kohta, siis on need andmed seda väärt, et erikomisjon oleks pidanud oma tööd jätkama.

Üksikasju esitamata jättes pean tarvilikuks siinkohal rõhutada, et ka Eesti panga tegelaste kohta tuleb tegelikult maksma panna üldine ametnikkude vastutusevõtmise kord kahjude eest, mis nad tekitanud oma seadusevastase tegevusega. Kui pilku heita teostamisel olevale Eesti rahareformile, mille viimseks lüliks on pikalaenu panga ellukutumine, siis on see õieti selleks, et kõrvaldada neid raskeid eksimisi õige raha- ja pangapolitika vastu, mida on teinud endised Eesti panga juhatused ja omaaegsed rahaministrid.

Käesolev raha- ja pangandusereform on väga sügav ja kulukas operatsioon. Riigikassa jääb ilma kogu oma kullatagavarast, jääb ilma ka suuremast osast rahatagavarast, mis oli kogutud senistest riigi eelarve ülejääkidest.

Õieti ei ole riigil jätkunud, juurde arvates ka välislaenu summased, niipalju raha, et peale riigikassatähtede väljalunastamise Eesti panka põhjalikult puhastada ebakohastest laenudest. Eesti panga presidendi teadaande järgi on Eesti pangas laene, mis ei vasta uuele põhikirjale, laenude kogusummast 5,5 miljardit mk., ainult 1 miljard 11 miljoni marga eest, esialgse kokkuvõtte järgi 1 miljard 462 miljonit. Ülejäänud osa kuuluks üleandmisele pikalaenu pangale. Kuid riik suudab tähendatud laene välja osta ainult 2 miljardi 767 miljoni marga ulatuses. Ülejääv osa peab paratamata jääma Eesti panka valitsuse kindlustusel. Kuigi pärast Eesti panga poolt toimetatud mahakirjutusi, mis ulatuvad 600 miljoni margani, panga presidendi tõenduse järgi laenud vähemalt 100% ulatuses kindlustustega kaetud olevat, võib riik ikkagi veel suuremaid kahje kannatada, sest külmanud laenude kindlustused on puudulikud.

Uus ellukutsutav pank on antud olukorras paratamatu asutus. Kuivõrt viljakalt ta suudab tegutseda oleneb sellest, kuidas teda juhatakse. Võimalusi ta kraavimiseks on palju.

Juhataja **R. Penno**: Panen hääletamisele ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

13. Riigikaitse komisjoni esitised sõjaseisukorra maksu- Riigikaitse komisjoni aruandja **J. Fuks**: Ajutise valitsuse poolt 29. nov. 1919. a. ja Vaba-

se tähtaja kinnitamise kohta. riigi Valitsuse poolt 1. detsembrist 1924. a. väljakuulutatud sõjaseisukorra on Vabariigi Valitsus 18. juunil 1926. a. otsustanud Eesti riigi piirides ära kaotada, välja arvatud raudteede piirkond; Tallinna, Narva ja Peteri linnad, Nõmme, Narva-Jõesuu, Mustvee, Kallaste ja Võõbsu alevid. Harjumaa valdades: Viimsi, Nehatu, Rae, Kurna, Harku, Naisaare, Saku ja Saue. Virumaa valdades: Naroova, Kose, Skarjatina, Peetri, Joala, Auvere, Mustajõe, Illuka, Vasknarva, Iisaku ja Tudolinna. Tartumaa valdades: Lohusuu, Mustvee-Kasepää, Ranna, Peipsiäärne, Kavastu, Kastrevõnnu, Avinurme, Võtikvere, Vara, Tammiste, Luunja, Mäksa, Ahja, Roela, Saare, Pala, Kokora, Alatskivi, Rasina ja Meeksi. Võrumaa valdades: Räpina, Kahkva, Orava, Veriora, Toolamaa ja Moisekatsi. Petserimaa valdades: Petseri, Irboska, Järvesuu, Kulje, Mikitamäe, Satserina, Senno ja Vilo ning Rootova ja Laura valdade pindala idapool Panikoviitsa-Laura-Kudepi maanteed, viimane ühes arvatud. Loetletud kohtadel on Vabariigi Valitsuse otsusega, mis Riigikogu poolt kinnitatud, sõjaseisukord maksev kuni 1. jaan. 1928. a.

Oma otsusega 7. detsembrist 1927. a. on Vabariigi Valitsus esinenud Riigikogule esitusega — kinnitada määrus sõjaseisukorra maksu tähtajaks ühe aasta peale edasi, see on 1. jaanuar 1929. a. Riigikaitse komisjon ühines Vabariigi Valitsuse ettepanekuga ja tegi esitises ainult redaktsioonilisi parandusi. Komisjon omalt poolt lisas esitisele juurde teise lõike, milles on ära tähendatud selle Vabariigi Valitsuse otsuse avaldamise kord. Eelmise Vabariigi Valitsuse otsus 15. maist 1926. a. sõjaseisukorra pikendamise üle on kinnitatud Riigikogu poolt 4. veebr. 1927. a., ja need otsused on Riigi Teatajas avaldatud. Et otsus ja kinnitamine ühes avaldataks, on riigikaitse komisjoni poolt teine lõige juurde võetud. Riigikaitse komisjoni ettepanek oleks: „Riigikogu otsustab: Kinnitada Vabariigi Valitsuse 7. detsembrist 1927. a. otsus sõjaseisukorra kestvuse asjas, mille järgi neis kohtis, mis ette nähtud Vabariigi Valitsuse otsuses 17. novembrist 1926. a. (R. T. nr. 89 — 1926. a.) ja mis kinnitatud Riigikogu poolt 4. veebruaril 1927. a. (R. T. nr. 14 — 1927. a.), ja kus sõjaseisukord (kaitseseisukord) praegu veel ära kaotatud ei ole, määratakse sõjaseisukorra (kaitseseisukorra) maksu tähtajaks 1. jaanuar 1929. a.

Vabariigi Valitsuse otsus 7. detsembrist 1927. a. avaldatakse ühes Riigikogu käesoleva otsusega.“

Teen ettepaneku, esitis kinnitada.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud rahvasaadikud! Eile kuulsime sõnu ja täna oleme uue valitsuse tegude juures. (Vahelhüüe paremalt poolt: Tähendab, ei kuule ainult sõnu.) Selle Vabariigi Valitsuse ettepaneku kohta oleks mul öelda oma rühma nimel järgmist. (Kohtuminister T. Kalbus: Teie eksite, otsus on tehtud 7. detsembril, kuna praegune valitsus on ametisse kutsutud hiljem.) Selles see tegu seisabki. Ilma praeguse valitsuse ühine miseta eelmise valitsuse seisukohaga ei oleks käesolev esitis Riigikogusse tulnud. See esitati Riigikogule vastuvõtmiseks praeguse valitsuse poolt. (J. Teemant, põl kohtuminister T. Kalbusele: Häälitage vastu, endine valitsus vastutab oma otsuste eest! — Chr. Kaarna, tões: Ei häälleta!)

Lugupeetud härrad rahvasaadikud! Täitsa olenemata sellest, kelle töö see on, kas endise valitsuse või praeguse valitsuse oma, on ometi selge, et see otsus 7. detsembrist sõjaseisukorra maksvuse pikendamise kohta ei ole õige vormiliselt ega pole ta ka otstarbekohane sisuliselt.

Riigikogu ei või seda otsust kinnitada järgmistel põhjustel: 1) põhiseaduse § 26. ja § 60. p. 5-da kohaselt peab Vabariigi Valitsus kaitseisukorda välja kuulutades, ja Riigikogu seda kinnitades silmas pidama, et kaitseisukorra väljakuulutamise määruks oleks tähendatud, missuguste seaduste alusel ja piirides kaitseisukord välja kuulutatakse või kinnitatakse.

Maksvates seadustes on ette nähtud kolm üldist erakordset seisukorda: 1) kõvendatud valvekord (Положение об усил. охр.), 2) erakorraline valvekord (Полож. о чрезвычай. охр. Sead. K. XIV k. Neakorra ja julgeoleku seaduse 1926. a. väljaanne §§ 91—166), ja 3) sõjaseisukord (II köide üld. kub. asutamise seadus § 23. lisa).

Vabariigi Valitsuse otsuses kui ka riigikaitse komisjoni poolt esitatud otsuse kavas on määramata jäetud see eraseadus, mille põhjal ja piirides kaitseisukord maksma hakkab. Ainult nimetusest „sõjaseisukord“ üksi on vähe, nii kui Riigikohus seda seletanud oma otsuses 21. septembrist 1926. a. nr. 32. Kaitseisukord aga on erakordsete seisukordade üldmõiste ja seda on seni tarvitatud ainult põhiseaduses nimetatud oskussõnana. Sisu sellele sõnale antakse eriseadustega, ja need on kolmesugused. Nende seaduste nimetamata ei ole otsus põhiseadusega kokkukõlas ja on seega tühine, niisama ka tühised on kõik tegevused, maalt väljasaatmistega algades ja surmanuhtlustega lõpetades, mis sarnase põhiseadusevastase otsuse põhjal tehtud. (J. Soots, põl: Aga saavad tehtud.) Saavad

küll täide viidud, kuid kas nad seadusepärasead on, see on iseküsimus.

Nii valitsus kui ka riigikaitse komisjon shongleerivad abitult juba mitu aastat sõnadega: „kaitseisukord“ ja „sõjaseisukord“. Kord asetatakse sõjaseisukord klambritesse ning räägitakse kaitseisukorrast, teinekord vastupidi. Näiteks Vabariigi Valitsuse otsusega 1. detsembrist 1924. a. kuulutati välja „sõjaseadus“. Riigikogu kinnitas „kaitseisukorra“.

2. veebruaril 1927. a. esitab riigikaitse komisjon vastuvõtmiseks ettepaneku, kus räägitakse „kaitseisukorra“, klambrites „sõjaseisukorra“ tähtaja määramisest.

7. detsembril 1927. a. otsustab Vabariigi Valitsus pikendada „kaitseisukorra“, klambrites „sõjaseisukorra“ maksvuse tähtaega, kuid Riigikogule esitab „sõjaseisukorra“, klambrites „kaitseisukorra“ kinnitamiseks, seega otse vastupidi. Riigikaitse komisjoni esitises räägitakse jällegi „sõjaseisukorrast“, klambrites „kaitseisukorrast“. Sõjaseisukord ja kaitseisukord ei ole aga teips identents mõisted. Vaid „kaitseisukord“ on üldine mõiste, mis endasse mahutab ka kitsama mõiste „sõjaseisukord“. Seega ei või neid ära segada, vaid peab selge vahe tegema. Selgus on aga puudunud algusest peale ja puudub praegugi.

Sõjaseisukorra — Sead. kogu II köite üld. kub. asut. sead. § 23. lisa — maksmapanemisel tuleb silmas pidada tähendatud eriseaduses ettenähtud eeltingimusi, milleta tähendatud seaduses ettenähtud seisukorra väljakuulutamise oleks seadusevastane.

§§ 1. ja 2. järgi on eeltingimusteks: a) sõjaline tegevus (входящие в район театра военных действий места) ja b) mobilisatsiooni välja kuulutamise.

Need mõlemad eeltingimused puuduvad käesoleval juhtumisel. Härra Sootsi arvates see on praegu, kuid minu arvates mitte. (J. Teemant, põl: Rääkige asjast, mis Te tühja räägite!)

Kuid peale selle pean juhtima Riigikogu liikmete tähelepanu sellele, et riigikaitse komisjoni ettepanek on vastolus kodukorraga.

Kodukorra § 31. põhjal peab komisjon iga esitise kohta Riigikogule ettepaneku tegema ühes põhjendava seletuskirjaga. Käesoleval korral aga puudub see põhjendav seletuskiri. Riigikogule on kätte saadetud seletuskiri, kus on loetletud piirkonnad, kus praegu sõjaseisukord maksev, missugune loetlus, minu arvates, otsuse tekstis peaks leiduma. Kuid põhjusi ja põhjendusi, mis pärast Vabariigi Valitsuse ja riigikaitse komisjoni arvates praegu veel aeg ei ole kaotada maksvat sõjaseisukorda, neid otsime asjata. Neid põhjendusi

ei kandnud ette ka aruandja, vaid ta tsiteeris otsuseid ja muud, mitte aga põhjendusi.

Nii on seadus sisuliselt kodukorra vastane ja tekib küsimus, kas ei tuleks see tagasi anda komisjoni, et ta võiks oma ettepanekut põhjendada, sest nähtavasti ei ole komisjonil aega olnud põhjendustega tegemist teha. Kuid selge on ka, et komisjonil, kui ta oleks vaevaks võtnud nende küsimustega tegemist teha, väga raske oleks olnud sisulisi põhjendusi leida oma ettepanekule. Küll aga oleks komisjonil põhjendusi vastupidise ettepanekuga esinemiseks.

Meil pandi maksma 1925. a. riigikorra kaitse seadus. Drakooniline seadus surmanuhtluste ja kõigi muude „demokraatlikkude“ atribuutidega. Valitsus põhjendas omal ajal komisjonis riigikorra kaitse seaduse vajalikkust peaaesjalikult sellega, et sõjaseisukorrast vaja üle minna hariliku korra juurde ja sealjuures võimaldada ka hariliku korra juures käsitada kõiki neid abinõusid, mida seni ainult sõjaseadus ja sõjakohtud võimaldasid. Lugupeetud Riigikogu liikmed, kui teie kuulete, mis seaduse aruandja härra Holberg Riigikogus ütles, siis ei ole minul sõnagi juurde tarvis öelda. Riigikogu stenogrammist lubatagu mulle ette kanda härra Holbergi seletus: „Mis puutub härra Johanson'i väidetes, nagu oleks see seadus mingisugune drakooniline abinõu j.n.e., ja nagu oleks see seadus sihitud tööliste vastu, siis ei vasta ka see tõele. See seaduseelnõu on esile kutsutud selleks, et meie riiki valitseda ka hariliku korra juures, sest meil on seni suudetud riiki valitseda ikka ainult sõjaseisukorra abil. (L. Johanson, stp: Kas sõjaseadus siis kaob?).“ Kõneleja jätkab: „Kui see seadus maksma hakkab, on võimalik riigi julgeolekut kindlustada väga hästi ilma sõjaseaduseta.“ (J. Laidoner, põl: Aga meil ei ole suuremas osas ka seda seadust.) Ta on täies ulatuses maksev, meie teame, et Riigi Teatajas väljakuulutatud seadus hakkab kümne päeva pärast maksma. (J. Laidoner, põl: Meil on sõjaseisukorras ainult piiriäärised maad.) Riigikorra kaitse seadus on terves riigis maksev, sellega siis ka piiriäärsetes maades. (J. Laidoner, põl: Teie võite niisama valitseda.) Kahuks ei taha härrad põllumehed meie kätte võimu anda, vaid ütlevad, niipea kui meie hulka tuleme, siis nad valitsusest loobuvad. (J. Soots, põl: Lätimaal ei kaotatud ära.) Andke kord võim meie kätte, eks siis näe, kas ta jääb maksma või mitte. Aga teie ei taha anda. (J. Teemant, põl: Tuld ei või laste kätte anda. — O. Gustavson, stp: Vaadake Teie oma lastetoea järele.)

See seletus leidis aset 12. veebruaril 1925. a., see on ligi kolm aastat tagasi. Vahepeal ei ole mobilisatsiooni välja kuulutatud ega sõda alustatud. Minu arvates oleks meie demokraatlikule vabariigile see häbiks, kui ta seitse aastat pärast sõja lõppu, isegi oma 10. aastapäevaks tuge peab omale otsima tsaariaegsetest sõjaseadustest. See kõneleks samadest sisemistest nõrkustest, mis omal ajal kokkuvarisemisele viisid suure tsaaririigi, ja annaks põhjust välisriikidele kahelda meie riigikorra stabiilsuses. Sellepärast panen ette, vastu võtta järgmine otsus: „Riigikogu otsustab: Kinnitamata jätta Vabariigi Valitsuse otsus 7. detsembrist 1927. a. sõjaseisukorra maksvuse tähtaja pikendamise kohta neis kohtis, kus see praegu veel ära kaotatud pole.“ (J. Soots, põl: See on eitav ettepanek, see ei tule hääletamisele.) Küll teie näete, kas ta tuleb hääletamisele või mitte, ilmaaegu lubate, et ei tule.

L. Johanson (stp): Sõjaseisukorra pikendamise põhjendustes ei ole öeldud, miks see tarvilik on, eriti Tartumaa valdades. Pea pool Tartumaad on kuulutatud sõjaseisukorda. Siin on 21 valda. (J. Soots, põl: Kus pool?) Valdade arvu järgi $\frac{1}{3}$, aga need on suured vallad, nii et kui meie maa-ala poolest võtame, siis on ligi pool. Saame aru, kui Lohusuus, Avinurmes, Tudolinna seda on tehtud, sest seal elavad need karud, keda kindralid vahest käivad laskmas, võib olla, et seal on see sellepärast tarvilik. Aga mis mõte on Luunjas, Vötikveres, (J. Lehtman, as: Vötikveres olla hundid.) Määksas ja muuhulgas Saares, sõjaseisukorda maksma panna? Seal on niisugune provints, kus vaevaliselt elu oma harilikku rada käib. Ja kas need on siis need mässupesad, kus peaks sõjaseisukord suuremaid puhanguid ja väljastumisi ära hoidma. See alles näitab, kui mõttetu see kord on. Võtame näiteks Alatskivi valla, see on küll üks lähematest Peipsile. Seal on nii rahulik elu, ja seal on ainult niipalju harilikust rööpast väljaminekuid, kuipalju seda vahete-vahel Jakobsoni pidustused ja kaitseliidu mürglid teevad. Muidu on siin nii rahulik elu, et isegi siseminister võiks jalutada rahulikult ühest nurgast teise, ilma et ta midagi sarnast kuuleks või näeks, mis pärast oleks tarvis siin sõjaseadust hoida. Mis sellega lõpuks kätte saadakse? Mis on need põhjused, miks neis valdades, mida ma juba nimetasin, nimelt Tammistu, Luunja, Vötikvere ja Saare valdades, sõjaseisukorda nõutakse. Viimases vallas on ringkond asunikke, kes palju joovad, võib olla sellepärast kuulub see sõjaseaduse piirkonda, teistel puudub seegi põhjus.

A. Rei (stp): Mina toetan neid väiteid, mida minu rühmakaaslased ette tõid sõjaseaduse kaotamise kohta. Imelik on see, et vaevaks ei ole võetud ühtki motiivi ette tuua selleks, mispärast sõjaseaduse kestmine peaks tarvilik olema. Meil pikendatakse sõjaseaduse kestust aastast aastasse. Selle asemel, et seda igal aastal teha, võiksime siis ühe korraga pikendada sõjaseadust kas või näiteks 1. jaanuarini aastal 2000. Miks peaksime meie sõjaseadust veel ühe aasta peale pikendama, kuna meil praegu valitseb täielik rahu. Nähtavasti tahab valitsus sõjaseadust pikendada ilma, et oleks õieti kaalunudki, misjaoks see tarvilik. Lihtsalt Vene rahvaütelse järgi: „Tak nashi otsõ shili, tak i mõ budem shitj“. Sõjaseaduse edasikestmisega tehakse Eesti riigile seda au, et näidatakse, nagu ei suudetaks Eesti vabariigis, eriti pealinnas sõjaseaduseta korda alal hoida. Otsekuu miski laiskuse pärast lastakse edasi kesta normaaloludes erakorraline seisukord. Kui sõjaseaduse kestust pikendatakse kuni 2000 aastani, siis võiks sellest vähemalt aru saada. Sedaviisi aga põhjusest sõjaseadust pikendada aastast aastasse on mõtteta. Toetan ettepanekut — komisjoni esitis tagasi lükata.

Riigivanem J. Tõnisson: Austatud Riigikogu liikmed! Siin on selgitatud sõjaseaduse pikendamise kohta käivat ettepanekut nõnda, nagu oleks see tunnistuseks, et Vabariigi Valitsus oma põhimõtete kohaselt ei tegutse.

Vabariigi Valitsuse nimel pean rõhutama, et meie ei ole uisapäisa selle ettepanekuga esinenud. Meie oleme pidanud tunnistama, et sõjaseadus seni on nii käsitamist leidnud, et kodanikud harilikkudes oludes selle maksvust ei tunnegi. Ei ole kuskil seda selleks kasutatud, et kuidagi erakordselt võimu käsitada. Sellepeale vaatamata on aga just piiriäärsetes maakohtades ja Emajõe ääres tarvis igaks juhtumiseks valmis olla. Tartumaal on sõjaseaduse maksvuse piirkond nõnda valitud, et peipsiäärsed vallad on sõjaseisukorra piirides, niisama ka üks osa emajõeäärseid valdu. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Meil on üksikud vallad, mille piirid ulatuvad kas Peipsi ligidale, või Emajõe äärde, kui nad kõik ei ole Peipsi või Emajõe ääres. Mõte seisab selles, et kui meil riigikaitse huvides tarvis on seal hädaohu ärahoidmiseks abinõusid tarvitusele võtta, siis selleks peavad sõjaministeeriumil tarvilikud võimalused olema. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Need on eriküsimused. Me võime neist kõneleda, kui tarvis on. Meie ei saa aga silmi kinni pigistada nende võimaluste eest, mis meil on. Ja meie ei

tohi, kui me tahame oma riigile ja rahvale julgeolekut kindlustada, ühtki abinõu tarvitamata jätta, mis võib olla tarvilikuks kujuneb. Selles mõttes ei pea sõjaseisukorra maksmapanemine peipsiääres, Narvajõe ja Emajõe ligidal, kui ka mereääres, mitte tähendama, et siin harukordseid võimuabinõusid tarvatakse sihilikult kodanikkude vabaduse rühmimiseks või kitsendamiseks, vaid sõjaseisukorda tahetakse ainuüksi hädaohu silmapilkudel selleks kasutada, et riigi julgeolekut kindlustada. Kõik vastuväited oleksid valed.

A. Rei (stp): Minu arvates pidas härra Riigivanem praegu kõige parema kõne selle põhjenduseks, et käesolev esitis tuleks tagasi lükata. Härra Riigivanem seletas, et inimesed ei olevat tundnud seda erakorralist seisukorda ja neid erakorralisi volitusi, mis sõjaseadus annab. Järelikult ei ole olnud tegelikku tarvidust sõjaseaduse järele. (Vahelhüüe keskelt: Aga võimalused sõjaseaduse tarviduse järele võivad olla.)

Meie põhiseaduse § 26-da mõtte järgi on selge, et sõjaseisukord peab erakorralistel juhtumistel olema. Põhiseaduse § 26. teine lõige ütleb: „Kodanikkude vabaduse ja põhiõiguste erakorralised kitsendused astuvad jõusse seaduslikus korras kindla tähtajani väljakuulutatud kaitseisukorra puhul vastavate seaduste põhjal ja piirides.“

Kui meil aastate viisi peetakse erakorralist seisukorda, siis lõppude-lõpuks see erakorraline seisukord kaotab oma erakorralise ilme. Teie teate vist kõik koolipingist juttu poisikestest, kes karjus: hunt! hunt! senikaua, kui hunt tõelikult tuli. Aga siis ei pannud poisi appihüüded keegi tähele.

Kui riigis absoluutne vaikus valitseb, siis ei ole põhjust erakordset seisukorda edasi kesta lasta. Kui ka vaiksetel normaaloludel sõjaseisukord ikka edasi kestab, siis harjuvad inimesed sellega ära, ja nende erakordsete volituste terav sõjariist läheb nüriks. Kui aga tõesti midagi erakordset juhtub, — missuguse seisukorra tahate siis maksma panna?

Mis puutub Tartumaa ja peipsiäärsetesse valdadesse, siis peaks küsima, millal võib see erakordne seisukord kaduda. Tõelikult ei ole sealgi olemas miskisuguseid põhjusi, mis õigustaksid sõjaseaduse edasikestmist, ja pole näha, et sealsed olud ettenähtavas tulevikus muutuda võiksid. Meie riigile teeb see ainult häbi, et meie oma pealinnas ja suures hulgas valdades ikka veel erakordse seisukorra abil tahame valitseda, mida aga härra Riigivanema autoriteetliku seletuse järgi sugugi tarvis ei ole. Härra Riigivanem ütles, et tegelikult ei ole tarvis olnud mingisuguseid kit-

sendusi tarvitada, sõjaseadus olevat tarvilik üksnes selleks, et igal juhtumisel see käepärast oleks. See on otsõ võrratu loogika! Sõjaseisukord tuleb kaotada. Minu arust selle seletuse järgi, mille Riigivanem andis, oleks päris veider, kui meie selle esitise peaksime heaks kiitma ja vastu võtma.

Aruandja **J. Fuks** (lõpusõna): Pean ütlemä, et Vabariigi Valitsuse otsusesse ei olnud võetud see piirkond, kus sõjaseadus jääb maksma. Ka komisjonis oli selle üle rääkimisi ning seal arvati paremaks, et piirkonna üleslugemine esitises ära jääks. Kui Vabariigi Valitsus seda otsusesse võtnud ei ole, jäävad Vabariigi Valitsusel vabad käed piirkonna vähendamise otsustamisel.

Edasi juhin tähelepanu küsimusele, millal sõjaseisukord lõpeb. Arvan, et iga riigikodanik ütleb, et sõjaseisukord lõpeb siis, kui riigil kindel tagatis on, et midagi riigivastast ega erakorralist ei juhtu. 1. detsembri sündmused tõid küllalt selge tõenduse, et sõjaseisukord on tarvilik. Tähendab, sõjaseisukord jääb

maksma seks puhuks, kui midagi erakorralist ette tuleb ja kaotatakse, kui seda enam tarvis ei ole.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Grimpel, kutsun Teid korrale! (L. Johanson, stp: Ta toetab sõjaseadust! — Vahelhüüe A. Grimpeli, väljasp rhm poolt.) Rkl. Grimpel, ma kutsun Teid teist korda korrale.

Rkl. Jõeääre ettepanek kui eitav ei tule iseseisvalt hääletamisele. Asun riigikaitse komisjoni esitise hääletamisele, ja selle hääletamisel teevad Riigikogu liikmed ise vastava järelduse. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on riigikaitse komisjoni esitis vastu võetud.

Päevakord on läbi.

Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 13.40 min.

Algkirjale alla kirjutatud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abiesimees **R. Penno**.

Sekretär **M. Juhkam**.

